

ZNOVUOBJEVENÍ ROSTLIN

Rheinauské teze o právech rostlin

Jelikož jsme si vědomi toho, že všechny živé organismy mají společný původ,

jelikož bereme v úvahu, že ve své odlišnosti pro nás rostliny vždy zůstanou v konečném důsledku tajemstvím,

jelikož bychom rádi porozuměli rostlinám mnohem hlouběji ve snaze ochránit jejich jedinečnost,

navrhujeme následující teze s cílem dát rostlinám možnost vlastního vyjádření a zasadit se o jejich práva:

ROSTLINY

1. Rostliny jsou živé bytosti.
2. Rostliny jsou příbuzné s živočichy i lidmi. Náš společný původ je v jednobuněčných organismech, ze kterých se vyvinuly jednotlivé druhy živých forem v procesu evoluce trvajícím 3 mld. let.
3. Společná historie vede k mnoha shodám na buněčné úrovni.
4. Současně se ale rostliny liší od živočichů i lidí. Jsou vázány na půdu a mají schopnost fotosyntézy. Tvoří tak základ výživy živočichů i lidí.
5. Musíme odolat pokušení polidšťovat rostliny. Nejsou pomalejšími nebo nižšími živočichy, nýbrž jsou vlastní životní formou.
6. Jako všechny živé bytosti, reagují rostliny na neustále se měnící životní prostředí. Komunikují navzájem i s ostatními formami života nad i pod povrchem země. K tomu využívají vůně a nejrůznější další signály. Jejich růst a reakce na prostředí nejsou jen geneticky podmíněnými reflexy. Rostliny se přizpůsobují individuálně.
7. Stále ještě toho víme málo o schopnostech rostlin vnímat. Ačkoli buněčná i molekulární biologie poskytují jisté indicie o možnosti rostlin vnímat, poznání je stále ještě neúplné. Tvrdit, že rostliny nemají schopnost vnímat nebo cítit bolest, je stejně spekulativní jako tvrdit opak.
8. Právě proto, že nevíme, jestli a jak rostliny cítí bolest, musí být náš vztah k nim ohleduplný.
9. Rostliny jsou individua.
10. Rostliny zakoušejí svět vlastním způsobem. Mají svou vlastní existenci. Žijí jako osobitá bytost. Toto jejich osobité bytí je pro nás těžko pochopitelné, přes to je zřejmé, že existuje. Pokud je budeme chápat jako objekty, jimiž lze libovolně manipulovat, a takto s nimi budeme i zacházet, nebude to odpovídat tomu, co jsou.

ROSTLINY A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

11. Rostliny jsou připoutány ke svému stanovišti. Tento vztah k prostředí se liší od vztahu živočichů a lidí (*k místu jejich bytí*). Mohou se vyhnout vlivům okolí jen velmi omezeně. Nemohou utéci.

12. Rostliny jsou velmi přizpůsobivé. Jsou ve stavu neustálé výměny s prostředím. Žijí v dynamickém předivě vztahů a interakcí, které na ně mají mnohem větší vliv než například na živočichy.
13. Pro rostliny je charakteristický pohyb otevírání se prostředí a uzavírání se do sebe, stejně tak pulzování v souladu s rytmem ročních období a dalších časových fází. Rostliny mají jedinečné možnosti rozšiřovat se v prostoru i čase.
14. Je tedy naší povinností pečovat o prostředí, na kterém jsou rostliny tak závislé a jímž jsou určované.
15. V této souvislosti je nutno mít na paměti to, že vztahy mezi geny a prostředím nejsou jednosměrné. Faktory životního prostředí mohou ovlivňovat genetické vyjádření do té míry, že může vzniknout nová stabilně dědičná vlastnost beze změny sekvence DNA. Redukcionistický pohled výlučně zaměřený na geny je diskutabilní. Toto je připomínkou nutnosti být obezřetnými při záměru šlechtění.

ROSTLINY A LIDÉ

16. Existence lidstva na rostlinách bezprostředně závisí. Mnohé rostliny však mohou docela dobře existovat bez lidí.
17. Vztah mezi rostlinami a lidmi je kulturně a historicky určen a jako vše kulturní je otevřen změnám.
18. Rostliny jsou základem naší výživy - proto naše kultura nemůže být od rostlin oddělena. A proto si rostliny zaslouhují naši úctu.
19. Rostliny jsou pro lidské bytosti důležité z hlediska emocionální pohody. Jejich vůně, krása, péče o ně mají pro lidi velký význam. Rostliny udávají ráz našich zahrad, naší krajiny.
20. Musíme se naučit nově porozumět pestrosti, souvislostem a vazbám, které poutají lidstvo ke světu rostlin. To už začalo v každodenním životě i v umění. Ale máme co dohánět v oblasti vědy.
21. Vztahy, které máme s rostlinami, jsou významné pro náš způsob života. Naše zacházení s rostlinami odráží náš postoj k ostatním živým bytostem i k nám samotným. Hodnota, kterou připisujeme rostlinám, odpovídá tomu, jak si ceníme sebe samých.
22. Chápeme-li rostliny mechanisticky, vypovídá to o nás samotných jako pozorovatelích, nikoli o povaze rostlin. Tento mechanistický pohled pak přenášíme na ostatní živé bytosti a koneckonců i na nás samotné.
23. Při zacházení s rostlinami nám často chybí – na rozdíl od zacházení s lidmi – morální zábrany.
24. Podstatu rostliny nemůžeme prostřednictvím přírodní vědy úplně poznat. Existují gnozeologické meze. Zkoumáme-li rostliny, zkoumáme nekonečno.
25. Pokud přistupujeme k rostlině jako k individuální bytosti a otevíráme se jí, rozvíjíme v sobě citlivost a schopnost hlouběji chápat její existenci. Prostřednictvím rostliny zakoušíme cosi celistvého.
26. Naše součinnost s rostlinami by neměla být založena pouze na vědeckých argumentech. Věda je jen jednou z cest porozumění z mnoha, a to navzdory jejímu významu v moderní společnosti. Vědecká cesta není a priori důležitější než ostatní cesty poznání.
27. Naše vztahy k rostlinám mají mnoho podob: mohou být přírodně vědecké, duchovně vědecké, umělecké, spirituální, intuitivní, náboženské, emocionální a estetické a samozřejmě

se také mohou odehrávat na úrovni výživy jako základu života. Je nezbytné být otevřenými nejrůznějším přístupům.

28. Nové porozumění povaze rostlin vyžaduje, aby všechny tyto přístupy k poznávání byly akceptovány a využívány.
29. Rostliny jsou nesmírně flexibilní a dokážou se přizpůsobit velkému množství manipulací. Na první pohled nedávají najevo, kde jsou meze jejich zranitelnosti. O to je důležitější, abychom tyto limity společně nacházeli. Nevědomost zavazuje.

Na základě těchto tezí jsme dospěli k první listině

PRÁV ROSTLIN

Jestliže přiznáváme práva rostlinám, neznamena to, že bychom je neměli jíst nebo jinak používat. Stejně jako přiznat práva zvířatům neznamena, že bychom je vyloučili z potravního koloběhu. Spíše jde o to, že respektujeme osobitou existenci rostlin a uznáváme hranice našeho zacházení s nimi.

- I. Právo na reprodukci
Metody a strategie, které způsobují sterilitu, vyžadují morální a etické oprávnění. Technologie „terminátorových genů“ a další metody, jejichž důsledkem je sterilita, s výhradním účelem produkovat rostliny pro maximalizaci ekonomického zisku, jsou v rozporu s jejich právy.
- II. Právo na vlastní existenci
Rostliny nejsou věci. Neměly by podléhat naší libovolné manipulaci a kontrole. Jejich vlastní existence musí být respektována.
- III. Právo na evoluci
Evoluce, zejména přizpůsobivost rostlin změnám prostředí, je založena na genetické rozmanitosti. Pokud je genetická rozmanitost omezována, schopnost vývoje je ohrožena. Z tohoto důvodu musíme chránit jak druhovou, tak genetickou rozmanitost.
- IV. Právo na přežití vlastního druhu
Ochrana stávající druhové rozmanitosti, a tím i právo všech rostlinných druhů na přežití, vyplývá z významu biodiversity.
- V. Právo na ohleduplný výzkum a vývoj
Toto právo požaduje, aby si vědci i v průmyslu uvědomovali vlastní existenci rostlin a aby k rostlinám přistupovali s úctou. To vyžaduje otevřené mezioborové přístupy. Současně to vylučuje zacházení s rostlinami jako s věcmi, se kterými se může manipulovat bez jakýchkoli omezení.
- VI. Právo na to nebýt patentovány
Rostliny nejsou vynálezy. Žádná rostlina nevděčí za svoji existenci jen lidské činnosti. Z tohoto důvodu by měla být každá snaha o patentování rostlin zamítnuta nejen ze socioekonomických důvodů, ale i kvůli rostlinám samotným.

Výše uvedená práva byla formulována lidskými bytostmi. Jsou tedy právoplatná v tom rozsahu, v jakém mohou být naplňována nebo porušována lidskou činností. Neboť nikdo nemůže být zavázán k něčemu, co není v jeho silách a možnostech.

Autoři:

Florianne Koechlin, iniciátorka projektu, bioložka, Blueridge Institut, Basilej, autorka knihy „PflanzenPalaver“

Faniel Ammann, PD Dr., vedoucí Švýcarské pracovní skupiny pro genetické technologie SAG

Eva Gelinsky, Dr., vědecká pracovnice ProSpecieRara (www.prospecierara.ch), švýcarská nadace pro zachování genetických zdrojů rostlin a zvířat)

Benedikt Haerlin, ředitel berlínské kanceláře Nadace pro budoucí zemědělství a kampaně „Save Our Seeds“

Martin Ott, farmář, Gut Rheinau, Švýcarsko, prezident představenstva FiBL (Výzkumný ústav pro ekologické zemědělství), Frick

Beat Sitter-Liver, profesor praktické filosofie, Universita Freiburg, Švýcarsko

Werner Stumpf, Dipl. Ing., Institut pro zahradu, ovoce a vinou révu při Universitě pro půdní kulturu, Vídeň

Edgar Wagner, rostlinná fyziologie, emeritní profesor, Albert Ludwigs University, Freiburg v Breisgau, Německo

Amadeus Zschunke, Dipl. Ing. (FH) obor zahradnictví, výkonný ředitel Sativa Rhenau AG – ekologické osivo a sadba

Ve spolupráci s:

Günter Altner, Prof. Dr. Dr. Dr. h.c., Biolog a teolog

Nikolai Fuchs, ředitel Zemědělského oddělení, Škola duchovních věd, Goetheanum, Dornach, Švýcarsko

Andrea Heisteringer, Dipl. Ing., Úřad Semina-Kultur-Pflanzen-Konzepte, Schiltern, Rakousko

Christian Hiss, biolog, spolupracovník LifeScience AG, Basilej

Jürg Stöcklin, Prof. Dr., Botanical Institut of the Univeristy, Basilej

Přeložila Alena Malíková, spolupracoval Radomil Hradil